

Terenga 2: Hōtaka 18 – tūāhua oti

Tēnei a Ako te pōteretere nei i runga i ngā ia rere o te rangi, i runga anō i te au kaha o Te Reo kia tae atu me he awa kōpikopiko ki roto ki ngā kāinga hei wai tuku kiri mō te iwi. Nau mai, ka kau tāua i te wai o kui mā, o koro mā.

Hei Mahi Whakarongo

Ka kuhu atu tātou ki Te Kāuta ki te whakarongo ki ngā kōrero a Hema Temara nō roto o Tūhoe i a ia ka mahara ake ki ngā wā o te tamarikitanga. Anei ngā pātai hei whakautu mā koutou:

1. I tupu ia i te taone?
2. Nōnahea rātou i hoki ai ki te kāinga?
3. I pēhea tā rātou hopu tuna i mua?

He Whakamārama

He aha te **tūāhua oti**? I te ao wetewete reo, ka kīia he *'stative verb'*, he *'neuter verb'* rānei ngā kupu pēnei i te 'mau', 'tutuki', 'pau', 'ngaro'. E whakamārama ana ēnei kupu i te āhua o tētehi mea, o tētehi tangata rānei. Mehemea kua oti tētehi mahi, ā, kua ara ake tētehi āhua i muri mai, ka kīia he **'tūāhua oti'**.

Anei ētehi taurira: ea, hinga, mahue, mate, mau, ngaro, oti, pau, riro, tutuki, wareware.

Anei hoki ētehi āhuatanga hei tuhi ki te rae:

- Ehara i te mahi, he āhua kē
- kāore e noho hāngū ēnei kupu
- ka whai mai te pūtake o te āhua i te 'i'
- ka noho ana te kūmua 'whaka-' ki mua, kua tū hei tūmahi ināianei

Hei Manatu

Kua tangata whenua ngā ingoa hou mō ngā momo hākinakina o te ao i waenganui i te hunga taiohi. Nā Whakaata Māori pea i pēnā ai. Ka whakarērea ngā kupu pēnei i te netipōro, i te pahiketepōro, ka tīkina kētia ko te 'poitarawhiti' me te 'poitūkohu'. I ahu mai i whea ēnei kupu hou? I te wāhanga tuatoru o AKO i te rā nei, whakarongo ki ngā whakamārama a Tīmoti mō ēnei tūmomo kupu.

Hei Mahi

Whiriwhirihia te tūāhua oti tika hei whakakī i te āputa:

1. Kua _____ (hinga / pau / tutuki) i a au tāku i whai ai.
2. Ka _____ (oti / ngaro / mau) ana i te iwi te ia o te kōrero, ka tautokona e rātou.
3. I _____ (whakaheke / whakapau / whakangaro) werawera te rōpū.
4. Ka taea e koe ō whāinga te _____ (tutuki / whakatutuki / tūtuki)
5. Kua _____ (ea / riro / whiwhi) i a ia te tūranga mahi.

Whakautu:

1. tutuki
2. mau
3. whakaheke
4. whakatutuki
5. riro